

บทที่ 3

ทฤษฎีสันติภาพกับกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง

แนวคิดเรื่องสันติภาพมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ทางการเมืองยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียกร้องสันติภาพได้ใช้สันติภาพเป็นจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม การศึกษาสันติภาพจึงเป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบและทฤษฎีสันติภาพ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เรื่องสัน โดยอาศัยการศึกษาความขัดแย้งซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องสันและกระบวนการที่นักเขียนใช้ในการแก้ไขความขัดแย้ง

3.1 ความหมายของสันติภาพ

“สันติ” จะเป็นคำธรรมดาที่คนทั่วไปเมื่อเอ่ยถึงคำนี้ก็จะได้ทราบความหมายในทันทีว่าคือ ความสงบ หรือภาวะที่ปราศจากสงคราม แต่โดยมากแล้วเราจะไม่นึกถึงเพียงความหมายของสันติหรือความสงบเพียงอย่างเดียว เรามักโยงไปถึงคำว่า สันติสุข ด้วย กล่าวคือไม่เพียงแต่มีความสงบเท่านั้นยังจะต้องมีความสุขติดตามมาด้วยจึงจะเป็นยอดปรารถนาของมนุษย์ ในการให้คำนิยามของคำว่า สันติ หรือ สันติภาพ จะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย มีคำมากมายที่สามารถจะใช้อธิบายถึงสถานะแห่งสันติได้จากการอภิปรายทางวิชาการในหัวข้อ “เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ” พ.ศ. 2529 รศ.ดร.สุรัชย์ ศิริไกร (2529) สรุปว่า สันติภาพหมายถึงภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ในขณะที่บุญยง ว่องวานิช (2529) ได้กล่าวว่าสันติภาพกับสงครามเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน คำว่า สันติภาพ หมายถึงความสงบ จะอยู่ในสภาพใดก็ตามที่มีความสงบมีความสุข มีคนต้องการ มีความปรารถนาของมหาชน ส่วนคำว่าสงคราม นั้นหมายถึง

การรบกวนซึ่งมีการสูญเสียชีวิต สูญเสียทรัพย์สิน ก่อให้เกิดความทุกข์ยากต่างๆ และไม่มีใครต้องการ ทั้งสองแนวความคิดข้างต้นเป็นการมองสันติภาพในลักษณะรอบๆ ตัว พระไพศาล วิสาโล (2538) ให้ความคิดเห็นเรื่องสันติภาพไว้ว่า แนวคิดเรื่องสันติภาพที่สมบูรณ์จะต้องมีหลายมิติหลายระดับด้วย กล่าวคือครอบคลุมทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม ในระดับบุคคล สันติภาพหมายถึงความสงบทางจิตใจและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Interpersonal) ที่ราบรื่นกลมกลืนกับผู้คนรอบข้าง รอดพ้นจากการเบียดเบียนตนและผู้อื่น ในระดับสังคมสันติภาพยังหมายถึงความผาสุกในหมู่ชน อยู่ร่วมกันอย่างประสานสอดคล้อง ปราศจากการข่มเหงคะเนงร้ายและประหัตประหารกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการมองจากตัวบุคคลออกไปสู่สังคม เริ่มจากการสร้างสันติภายในตัวเราขึ้นเสียก่อน เมื่อตัวเรามีสันติ ก็นำไปสู่การสร้างสังคมที่มีสันติภาพขึ้นได้

3.2 สันติภาพกับความขัดแย้ง

สันติภาพอาจจำแนกออกเป็นระดับต่างๆดังนี้คือ สันติที่เกิดในตัวเอง สันติในครอบครัว ในชุมชน ในการปกครองประเทศ สันติในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และสันติสุขระดับโลก สันติภาพไม่ได้หมายความว่าปลอดจากสงคราม... ปลอดจากความรุนแรง ควรมีความหมายกว้างกว่า คือการไม่กระทำรุนแรงต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสิ่งมีชีวิต ต่อธรรมชาติ รวมตลอดถึงการป้องกันมิให้เกิดความรุนแรงทางโครงสร้าง ซึ่งเรียกว่าเป็นความรุนแรงแฝง เช่นความรุนแรงที่ทำให้ผู้หญิงต้องมาขายตัว เด็กต้องมาขายแรงงาน ฯลฯ

สันติภาพเป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง ดร.โคทม อารียา (2529) กล่าวว่า การศึกษาแนวคิดเรื่องสันติภาพเป็นเรื่องที่ออกจะซับซ้อน สันติภาพมีองค์ประกอบที่หลากหลาย เราอาจจะศึกษาสันติภาพตามระดับความสัมพันธ์ หรือศึกษาจากแนวความหมายที่ตรงกันข้ามซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับสันติภาพนั่นก็คือในประเด็นของความขัดแย้งอาจจำแนกได้เป็น 4 ระดับ คือ

1. ความขัดแย้งในระดับทั่วไปในชีวิตประจำวัน
2. ความขัดแย้งที่มีระดับสูงขึ้นไปซึ่งต้องใช้การเจรจาเป็นการแก้ปัญหา
3. ความขัดแย้งที่ต้องใช้การบังคับตามกฎหมายจับกุม
4. ความขัดแย้งที่ตกลงกันไม่ได้ด้วยวิธีทางสันติ

1. ความขัดแย้งในระดับทั่วไปในชีวิตประจำวัน เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจกบุคคลซึ่งอาจเกิดจากทัศนคติที่ไม่ตรงกัน และเป็นความขัดแย้งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เช่น เด็กสองคนมีความต้องการของเล่นชิ้นเดียวกัน และเกิดการแย่งกันขึ้น แต่ก็เห็นได้ว่าเป็นความขัดแย้งที่แก้ไขได้ โดยผู้ปกครองเข้ามาไกล่เกลี่ย ก็สามารถเจรจาตกลงกันได้

2. ความขัดแย้งที่มีระดับสูงขึ้นไป ความขัดแย้งในระดับนี้มักจะเป็นเรื่องที่ต้องใช้การเจรจาที่เป็นทางการในการแก้ไข โดยที่ความขัดแย้งนั้นไม่สามารถใช้การไกล่เกลี่ยในระดับปัจเจกบุคคลได้ และมักจะเป็นข้อขัดแย้งที่มีเงื่อนไขมากกว่าประเภทแรก

3. ความขัดแย้งที่ต้องใช้การบังคับกฎหมายจับกุม โดยมากมักจะเป็นข้อขัดแย้งที่ค่อนข้างจะรุนแรง มีการล่วงละเมิดข้อตกลงของสังคม และถือเป็นความผิดที่สังคมต้องอาศัยกฎหมายในการตัดสินลงโทษ

4. ความขัดแย้งที่ตกลงกันไม่ได้ด้วยวิธีทางสันติ เป็นข้อขัดแย้งที่ไม่สามารถใช้วิธีทางข้างต้นในการยุติข้อขัดแย้งซึ่งมักจะเป็นการขัดแย้งระหว่างรัฐและใช้สงคราม คือกองกำลังอาวุธในการต่อสู้ และช่วงชิงการมีอำนาจเหนือฝ่ายตรงข้าม เช่น สงครามระหว่าง อิรัก กับอิหร่าน

จากการจำแนกระดับความขัดแย้งข้างต้น จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่บั่นทอนสันติภาพ และเราอาจสรุปได้ว่า หากไร้ความขัดแย้งก็จะมีสันติภาพ แต่หากเรามอง

ว่าความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเสมอไป เพราะในโลกเราปัจจุบันนี้ ในชีวิตประจำวันของเราก็จะพบเห็นความขัดแย้งปรากฏอยู่ทั่วไป แม้แต่ในตัวเราเอง ก็ยังเกิดความขัดแย้งขึ้นในตัวเราได้ ความขัดแย้งจึงอาจจะไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเสมอไป และไม่ใช่สิ่งที่ต้องกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ อาจารย์ชัชววัฒน์ สถาอานันท์ ได้กล่าวถึง ความขัดแย้งที่เป็นประโยชน์ว่า “ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งอาจเป็นแกนสำคัญในการจัดรูป สร้างเอกภาพ และธำรงรักษาโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือบางครั้งความขัดแย้งในสังคมก็ทำหน้าที่ประจุลินทรีย์ (Safety Salve) ซึ่งช่วยผ่อนคลายความเป็นศัตรูกัน และกันให้เบาบางลงได้ นอกจากนี้ยังช่วยต่อยอดเอกลักษณ์ของกลุ่มให้ชัดเจนขึ้นในกรณีที่เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆ กล่าวคือ ช่วยลดความตึงเครียดภายในกลุ่ม และสร้างเสริมความเป็นเอกภาพและดุลยภาพ นอกจากนี้ความขัดแย้งยังเปรียบเหมือนสัญญาณเตือนสังคมว่าปัญหากำลังคุกรุ่นอยู่...และถือว่าความขัดแย้งมิใช่สิ่งที่จะต้องลบให้หายไปจากสังคมมนุษย์โดยสิ้นเชิง นักสันติภาพคงจะต้องถามปัญหาว่าจะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่างๆให้ยุติลงด้วยสันติอย่างไรมากกว่า” (ชัชววัฒน์ สถาอานันท์, 2539 : 18-31)

จึงจะเห็นได้ว่าทิศทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมีอยู่ 2 แนวทางคือการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาและการใช้สันติภาพในการแก้ปัญหา ดังนั้นเราจึงต้องหาแนวทางในการศึกษาสันติภาพถึงวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ

3.3 ทฤษฎีสันติภาพของ อาดัม เคิร์ล

อาดัม เคิร์ล นักวิชาการด้านการวิจัยเรื่องสันติภาพท่านหนึ่งได้เสนอวิธีการในการศึกษาสันติภาพ โดยให้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่ไม่สันติ (Unpeaceful relation) และความสัมพันธ์ที่สันติ (Peaceful relation) จากมุมมองนี้ทำให้เข้าไปสู่การอธิบายความหมายความสัมพันธ์ที่สันติ (ในระดับบุคคล) ว่าเป็นมิตรภาพและมีความเข้าใจกันดีพอที่จะมองข้ามข้อแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นได้ ส่วนในระดับที่กว้างออกไปสื่อถึงความสัมพันธ์

ที่มีการร่วมกันอย่างเข้มข้น ความร่วมมือกันอย่างมีการกำหนดวางแผน และมีความพยายามอย่างชาญฉลาดในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่แฝงอยู่ซึ่งทำนองเดียวกับความสัมพันธ์ที่มีการพัฒนา กล่าวคือถ้าการพัฒนาจะมีขึ้นได้ หรือถ้าความสัมพันธ์จะเติบโตขึ้นในความกลมกลืนและความสร้างสรรค์ ก็จำเป็นต้องมีความเสมอภาค และการตอบสนองซึ่งกันและกันในเกณฑ์มากพอ (ไชยันต์ รัชชกุล, 2537 : 46-48)

3.3.1 ความสัมพันธ์ที่มีสันติ หมายถึงความสัมพันธ์ในด้านบวกคือมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและถือว่าทั้งสองด้านมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

3.3.2 ความสัมพันธ์ที่ไม่สันติ อาคัม เคิร์ล ได้พิจารณาจากแนวคิด ความขัดแย้ง ความสมดุลกับความไม่สมดุลและความตระหนักถึงความขัดแย้งซึ่งอาจจะอธิบายได้ดังนี้

ก. ความขัดแย้ง เคิร์ลได้มองความขัดแย้งว่า เป็นการที่ไปด้วยกันไม่ได้ (Incompatibility) ในระดับตั้งแต่บุคคลจนถึงรัฐ โดยอาจจะเป็นทั้งเรื่อง เศรษฐกิจ การศึกษา อุดมการณ์ ฯลฯ ได้มากมายซึ่งในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นต้องพิจารณาไปถึงข้อต่อไป

ข. ความสัมพันธ์ที่สมดุล/ไม่สมดุล โดยมีความหมายในเชิงอำนาจ ซึ่งทั้งสองฝ่ายไม่จำเป็นต้องมีอำนาจชนิดเดียวกัน แต่เป็นไปในลักษณะพึ่งพากัน อำนาจทั้งสองก็จะสามารถคานกันได้ ในความเท่าเทียมกันแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความสัมพันธ์ที่สมดุลจะเป็นความสัมพันธ์ที่มีสันติ และความสัมพันธ์ที่ไม่สมดุลเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีสันติ ความสัมพันธ์ที่สมดุลอาจก่อให้เกิดความรุนแรงได้ โดยที่หากทั้งสองฝ่ายมีอำนาจเท่าเทียมกันและใช้การต่อสู้เข้าแก้ปัญหา เช่นเดียวกันความสัมพันธ์ที่ไม่สมดุล

อาจเป็นความสัมพันธ์ที่มีสันติได้ หากใช้มาตรการปราศจากความรุนแรงในการแก้ปัญหา ดังนั้นเคิร์ลจึงต้องมองไปสู่ประเด็นที่สาม

ค. การตระหนักถึงความขัดแย้ง ซึ่งก็หมายถึงการรับรู้ความเป็นจริงทางภาวะวิสัยที่เกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นการนำไปสู่การถกเถียงซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง โดยการมองที่คุณค่า (Value) คือการให้ความสำคัญว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าควรยกย่อง เคิร์ลได้ให้ความหมายของคุณค่าว่าเป็นการดำรงชีวิตอยู่ และเมื่อมีชีวิตอยู่ก็อยู่อย่างมีคุณภาพมีสุขภาพดีทั้งกายและใจ มีการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงความเสมอภาคทางโอกาส เช่น กรรมกรมีความพอใจกับการทำงานของตนเอง และมีความสุขกับการทำงานกับนายจ้างที่ใจดี เป็นต้น

แนวการศึกษาสันติภาพข้างต้น เป็นการนำแนวคิดทางสังคมวิทยามาใช้ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และหนทางที่จะไปสู่สันติภาพ ซึ่งเราสามารถใช้เป็นอีกในแง่มุมหนึ่งในการวิเคราะห์และอธิบายพฤติกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้ อย่างไรก็ตามความรุนแรงก็เป็นประเด็นที่ต้องหันมาศึกษาเพื่อไปสู่สันติภาพซึ่งส่วนใหญ่จะคิดกันว่า สันติภาพคือ การปลอดจากความรุนแรง นักวิชาการด้านสันติศึกษาหลายท่านมีความเห็นตรงกันว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดสันติ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ (2529) ได้ให้ความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มีแนวโน้มเอียงไปในทางใดก็มักจะชักจูงให้พฤติกรรมทางด้านนั้นเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความจำเป็นต้องอยู่ให้รอด (Survive) และอยู่ให้ได้ เมื่อถูกจำกัด ถูกบีบคั้น ถูกตีกรอบกำกับ ถูกทำร้าย ถูกขู่เข็ญ หรือเมื่อเกิดภาพลวงว่าจะถูกบีบคั้นถึงขั้นที่ก่อให้เกิดสภาพเสียสมดุล (Balance) การแสดงออกในเชิงก้าวร้าว แข็งกร้าวรุนแรงด้วยวิธีการต่างๆ จึงปรากฏอยู่ให้เห็น ทั้งนี้เพื่อการอยู่รอดและทรงดุลยภาพในชีวิต

3.4 ทฤษฎีความขัดแย้งของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ และ หลุยส์ โทเชอร์

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) เน้นว่าความขัดแย้งเป็นมูลฐานของปรากฏการณ์สังคม ราล์ฟ ได้ตีความหมายของอำนาจออกเป็นสองความหมายคือ

อำนาจ (Power) หมายถึงความเป็นไปได้ที่ฝ่ายหนึ่งในความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ในฐานะที่จะกระทำตามความประสงค์ได้ แม้ว่าจะมีการต่อต้าน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าฝ่ายที่มีอำนาจคือฝ่ายที่สามารถทำให้ฝ่ายอื่นยอมให้การกระทำเป็นไปตามความต้องการของฝ่ายตน เช่นกรณีพนักงานโรงงานผลิตอะไหล่รถยนต์ สามารถเรียกร้องให้นายจ้างยอมจ่ายโบนัสสิ้นปี เป็นต้น

อำนาจ (Authority) เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ Power ที่หมายถึงอำนาจอันผูกอยู่กับบทบาทหรือตำแหน่ง ซึ่งโดยเนื้อหาเป็นความชอบธรรม (Legitimate) ในแง่ของความยอมรับ และการปฏิบัติในสังคม (Social norms) เช่นครูสั่งให้นักเรียนที่ไม่ทำการบ้านมาส่งวิ่งรอบสนาม

ดาห์เรนดอร์ฟได้ใช้แนวคิดเรื่องอำนาจทั้งสองความหมายในการวิเคราะห์ทฤษฎีว่าด้วยสังคมระดับมหภาค และกลุ่มความขัดแย้งในระดับจุลภาค (ไชยันต์ รัชชกุล, 2537 : 41-45)

3.4.1 ทฤษฎีว่าด้วยสังคมระดับมหภาค

หมายถึงโครงสร้างสังคมหนึ่ง มีการจัดสรรอำนาจ (The distribution of power) อย่างไม่ทั่วถึง ไม่สม่ำเสมอ ส่งผลให้สังคมมีลำดับชั้น (Social stratification) เกิดความแตกต่างในสังคม ซึ่งแสดงออกในตำแหน่งฐานะทางสังคม เช่น ทรัพย์สิน เกียรติยศ การศึกษา เป็นต้น จนเกิดเป็นการยอมรับเป็นแนวปฏิบัติของสังคม ซึ่งไม่ใช่

เป็นการเกิดขึ้นจากการตกลงเห็นชอบทั้งสังคม แต่มีขึ้นและดำรงอยู่ด้วยอำนาจ เช่น ผู้
อำนวยการ โรงเรียนมีอำนาจมากกว่าภารโรง เป็นต้น

ในลักษณะนี้สภาพสังคมก็มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งอยู่เสมอ เพราะ
กลุ่มที่มีอำนาจก็จะแสวงหาผลประโยชน์ ส่วนกลุ่มที่ไม่มีก็พยายามที่จะแสวงหาอำนาจ
เพื่อหาผลประโยชน์เช่นกัน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งซึ่งถึงแม้ว่าจะเกิด
ความขัดแย้ง แต่ความขัดแย้งนี้ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่ส่งผลทางลบเสมอไป เขา
เห็นว่าหากการต่อสู้เพื่ออำนาจนั้นสมดุลงนทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนไปนั้น
ก็คือทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเขาได้เสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งว่า
ต้องใช้กฎบังคับอย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.2 กลุ่มความขัดแย้งในระดับจุลภาค

หมายถึงการใช้อำนาจ (Authority) ในการวิเคราะห์องค์การหรือหน่วยที่
มีการร่วมกันอย่างค่อนข้างถาวร เช่น ครอบครัว บริษัท หรือหน่วยงาน เป็นต้น ซึ่งได้
อธิบายถึงความไม่เสมอภาคกันของอำนาจ ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างกลุ่ม โดย
ในกลุ่มจะมีอำนาจ (Authority) แบ่งย่อยออกเป็นลำดับชั้น การเกิดกลุ่มอาจจะเกิดขึ้น
จากโครงสร้างขององค์กร หรือ ตามความคิด ความสำนึก และความรู้สึก เขาใช้การ
วิเคราะห์ทั้งจากแง่มุมของฐานะ ตำแหน่ง แนวปฏิบัติในองค์กรนั้นๆควบคู่ไปกับด้าน
จิตวิทยาของบุคคล และเสนอถึงการแก้ไขความขัดแย้งว่าต้องกระจายข่าวสารข้อมูลให้
ทั่วถึงในองค์กรเพื่อให้มีการขยายฐานของการตัดสินใจในระดับชั้นต่างๆซึ่งก็คือการ
แบ่งสรรอำนาจภายในองค์กรนั่นเอง (ไชยันต์ รัชชกุล, 2537 : 47-50)

จากทฤษฎีของดาร์เรนคอร์ฟ จะเห็นว่าเป็นการกล่าวถึงสันติในความหมายที่
ตรงข้ามกับความขัดแย้งซึ่งมีจุดกำเนิดและสามารถจัดการให้มีการแก้ไขความขัดแย้ง
และก่อให้เกิดสันติภาพขึ้นได้

หลุยส์ โคเซอร์ (Lewis Coser) เสนอให้เชื่อมความขัดแย้งเข้ากับการทำงาน ประสานกันของส่วนต่างๆในสังคม ซึ่งได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 ชนิดคือ

ก. ความขัดแย้งภายนอก หมายถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม คือการที่กลุ่มหนึ่ง ไม่มีความขัดแย้งภายในกลุ่มของตนเอง แต่ความขัดแย้งนั้นไปเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มซึ่ง เขาเห็นว่าความขัดแย้งชนิดนี้เป็นการทำให้สมาชิกภายในกลุ่มรู้สึกรวมตัวกันมากขึ้น มีความสำนึกถึงความเป็นพรรคพวกเดียวกัน แต่ละคนรู้สึกว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยยกตัวอย่างการแข่งขันกีฬาระหว่างสถาบันซึ่งสมาชิกของสถาบันจะรู้สึกว่าตนเอง เป็นส่วนหนึ่งและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเพื่อนสมาชิก ฉะนั้นความขัดแย้งภายนอก จึงมีหน้าที่และบทบาทในการสร้างการรวมตัวกันได้และก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น มี น้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ข. ความขัดแย้งภายใน หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม สมาชิกใน กลุ่มมีความขัดแย้งกันเอง แต่ความขัดแย้งภายในก็มีใช้ว่าจะก่อให้เกิดการเสื่อมสลาย ของกลุ่มเสมอไป เขาวิเคราะห์ว่าความขัดแย้งภายในทำให้การรวมตัวกันอยู่นั้นมั่นคง และแน่นแฟ้นขึ้นได้ ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นอาจมีส่วนช่วยในการผ่อนคลายความกดดันซึ่งความขัดแย้งเป็น Safety valve จึงช่วยให้ความตึงเครียดลดลงและเกิดความสมดุล ใหม่ขึ้น เพราะฉะนั้นความขัดแย้งภายในจึงมีบทบาทหน้าที่ในเชิงบวก เป็นการสร้างความกลมเกลียวขึ้นใหม่และช่วยให้ความขัดแย้งไม่แสดงออกในลักษณะของความ รุนแรง แต่ถ้าหากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นไปอย่างหละหลวมความขัดแย้งก็ สามารถทำให้กลุ่มแตกสลายได้

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความขัดแย้งทั้ง 2 ทฤษฎีเป็นการอธิบายถึงเหตุแห่งการเกิดขึ้นของความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางสู่สันติภาพโดยไม่ใช้ความรุนแรง ในการแก้ไขปัญหา มีนักทฤษฎีสันติภาพที่สำคัญอีกท่านหนึ่งคือ โยฮัน กัลดุง ได้ให้ความสำคัญในการศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม และถือเป็นทฤษฎีสันติภาพแนวใหม่ที่ยอมรับกันไปทั่วโลก

3.5 ทฤษฎีสันติภาพของโยฮัน กัลตุง

โยฮัน กัลตุง เป็นนักวิจัยสันติภาพชาวนอร์เวย์ที่มีผลงานการวิจัยสันติภาพจนเป็นที่ยอมรับกันไปทั่วโลก เขาเป็นศาสตราจารย์เรื่องความขัดแย้งและการวิจัยสันติภาพที่มหาวิทยาลัยออสโลในปี 1969-1977 และจัดตั้ง Journal of Peace Research ซึ่งเป็นวารสารเพื่อสันติภาพที่สำคัญ และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในวงการศึกษาสันติภาพ ปัจจุบันเป็นทั้งอาจารย์ ที่ปรึกษาเรื่องสันติภาพ และมักจะได้รับคำเชิญไปปาฐกถาเรื่องสันติภาพตามที่ต่างๆทั่วโลก เริ่มการศึกษาเรื่องสันติภาพว่าสันติภาพมิได้เป็นเพียงภาวะที่สงบ หรือสภาวะที่ไม่มีสงครามและการใช้ความรุนแรงเท่านั้นแต่ยังจะต้องหมายถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอีกด้วย สันติภาพแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก (Barash, 1991 : 8)

3.5.1 สันติภาพเชิงลบ เป็นการนิยามคำว่าสันติภาพอย่างผิวเผิน หมายถึงสภาวะที่ปราศจากสงคราม ไม่มีการก่อความรุนแรงทางการทหาร ซึ่งจากนิยามของสันติภาพในข้อนี้เราอาจถือได้ภาวะหลังสงครามคือสันติภาพ ถึงแม้ว่าประชาชนต้องประสบกับปัญหาความอดอยาก การไร้ที่อยู่อาศัย แต่ก็ยังถือว่าเป็นภาวะแห่งสันติภาพ

3.5.2 สันติภาพเชิงบวก คำนิยามในเชิงลบที่กล่าวถึงสันติภาพว่าเป็นภาวะที่ปราศจากสงครามและความรุนแรงนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นค่านิยมที่ไม่ครอบคลุมเพียงพอ ภายหลังสงครามมนุษย์ยังต้องประสบกับปัญหามากมายในชีวิตความเป็นอยู่ สันติภาพเชิงบวกจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น นั่นคือการสร้างสรรค์สังคมที่มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพและศักดิ์ศรี สามารถดำเนินชีวิตได้เต็มตามศักยภาพและอย่างเหมาะสมกลมกลืนกับเพื่อนมนุษย์และกับธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งโดยสรุปแล้วสันติภาพในเชิงบวกก็คือ

1. ความสงบไม่มีสงครามและการทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน
2. ความกินดีอยู่ดีไม่มีความอดอยากยากจน

3. ความยุติธรรมทางสังคมและการเมือง ไม่มีการกดขี่เอาเปรียบกัน
4. ความสมดุลทางนิเวศน์ ไม่มีความเสื่อมทรามทางนิเวศน์หรือมลภาวะต่าง ๆ (รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์, 2537 : 19-21)

จะเห็นได้ว่าสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวกได้กล่าวเนื่องไปถึงภาวะที่ปลอดจากความรุนแรงซึ่งโยฮัน กัลดุงได้นิยามความรุนแรงว่าไม่เพียงแต่จะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นทางกายภาพเท่านั้น แต่ความรุนแรงที่ไม่เกิดขึ้นในเบื้องต้นหรือไม่มีตัวผู้กระทำความรุนแรง แต่มีเหยื่อของความรุนแรงเกิดขึ้นซึ่งนับได้ว่าเป็นความรุนแรงอีกแบบหนึ่งซึ่งส่งผลอย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่และได้แบ่งความรุนแรงออกเป็นความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

3.5.3 ความรุนแรง มีความเกี่ยวเนื่องกับสันติภาพเชิงลบและสันติภาพเชิงบวก ความหมายของสันติภาพเชิงลบเป็นการปลอดจากความรุนแรงทางกายภาพที่มีผู้กระทำความรุนแรง สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อมซึ่งกัลดุงได้เรียกว่าเป็นความรุนแรงทางตรง (Direct violence) ผลของความรุนแรงปรากฏโดยตรงต่อผู้ถูกกระทำ และในความหมายของสันติภาพเชิงบวก ความรุนแรงทางตรงไม่สามารถอธิบายได้หมดเพราะไม่เพียงแต่จะปรากฏตัวผู้กระทำความรุนแรงที่ชัดเจน โดยเรียกความรุนแรงชนิดนี้ว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural violence) ผลของความรุนแรงจะปรากฏต่อประชาชนในเชิงโครงสร้าง เช่น โอกาสทางการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2537 : 53-82)

3.5.3.1 ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) เป็นการเกิดความรุนแรงส่วนบุคคล มีผลในการทำร้ายร่างกาย มีผู้กระทำที่ชัดเจนซึ่งไม่ได้หมายความว่า จะระบุได้ชัดเจนว่าใครคือตัวผู้กระทำ เช่นกรณีการลอบยิงเป็นต้น ซึ่งเราอาจจะจับตัวฆาตกรไม่ได้ แต่เราก็ระบุได้ว่ามีผู้กระทำการแน่นอน โดยเราสามารถแยกประเด็นของความรุนแรงทางตรงเพื่อง่ายต่อการศึกษาได้ 3 ประเด็นคือ

ก. ให้ความสนใจกับตัวผู้ก่อความรุนแรง โดยพิจารณาว่าความรุนแรงนั้น ก่อโดยใครซึ่งอาจจะเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มคน ผุ่จนและองค์กรเป็นต้น ตัวอย่างความรุนแรงเป็นปัจเจกบุคคลคือ นาย ก. ยิงนาย ข. ตาย กลุ่มคนก็เช่นกรณีกลุ่มนักโทษในเรือนจำแหกคุกและฆ่าผู้บัญชาการเรือนจำ ส่วนผุ่จนนั้นเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ใหญ่ขึ้นเราอาจเรียกว่า “mob” เช่น มีอบประท้วงของพนักงานโรงงานชั้นโยที่เผาโรงงานเป็นต้น กรณีขององค์กรนั้นเป็นการรวมตัวที่ค่อนข้างใหญ่มีระบบระเบียบมากขึ้น เช่น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ต่อสู้กับรัฐบาลนั้บสิบปี นอกจากนี้ความรุนแรงโดยตรงยังรวมไปถึงการต่อสู้อย่างเต็มที่ของสองประเทศ ประกาศเป็นคู่สงครามกัน เช่นกรณีของสงครามระหว่างเวียดนามและอเมริกาเป็นต้น

ข. ประเด็นนี้จะมุ่งไปสู่เครื่องมือที่ใช้ในการก่อความรุนแรง เครื่องมือที่ใช้ก่อความรุนแรงอาจจะเริ่มตั้งแต่ใช้ร่างกาย อวัยวะ ที่ไม่มีรูปแบบหรือแบบแผน เช่น ทะเลาะวิวาท หรือใช้หลักการต่อสู้เช่น มวย คาราเต้ เทควันโด เป็นต้น ต่อไปก็เป็นการใช้อาวุธ ซึ่งอาจจะเป็น มีด ท่อนไม้ เรื่อยไปจนถึงอาวุธหนักเช่น ปืน ระเบิด และอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งผลจากความรุนแรงก็จะมี ความแตกต่างกัน

ค. ผลที่บังเกิดต่อร่างกายของมนุษย์ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ข้อย่อย

- ผลในเชิงทำลายร่างกาย (Anatomy)
- ผลในการขัดขวางการทำงานของร่างกาย (Physiology)

ผลในเชิงทำลายร่างกาย (Anatomy) เป็นความรุนแรงที่พยายามจะทำลายไม่ว่าจะเป็นร่างกายมนุษย์ เครื่องจักรหรือเครื่องกล ซึ่งได้แยกย่อยออกเป็นผลในระดับต่างๆ คือ

- การบดขยี้ (Crushing) อันเกิดจากการใช้อาวุธชนิดค้อนหรือเครื่องมือทุบทำลาย
- การฉีกกระชาก (Tearing) อันเกิดจากการใช้ดาบฟัน หรือการใช้เชือกดึง หรือแขวนคอ

- การแทง (Piercing) อันเกิดจากการใช้มีด หรือหอกแทง หรือ กระสุนปืนทะลวง
- การเผาไหม้ (Burning) อันเกิดจากการวางเพลิงหรือใช้ระเบิดเพลิง
- การถูกยาพิษ (Poisoning) อันเกิดจากการได้รับพิษ จาก น้ำ อาหาร หรืออากาศเป็นต้น
- การระเหยหายไป (Evaporation) อันเกิดจากอำนาจของอาวูรร้าย เช่น ระเบิดปรมาณูทำให้ร่างกายระเหยหายไป

ผลในเชิงขัดขวางการทำงานของร่างกาย (Physiology) เป็นการกระทำต่างๆที่จะกันมิให้ทำงานต่อไปได้ ซึ่งจะแบ่งย่อยเป็นวิธีการต่างๆ คือ

- การไม่ให้มีอากาศ เช่นการรัดคอ อุดจมูก ปาก เป็นต้น
- การไม่ให้อาหาร เช่นการปิดล้อม
- การปฏิเสธการเคลื่อนไหว เช่นล่ามโซ่ไว้ ขังคุก การควบคุมพื้นที่

นอกจากนี้แล้วผลจากความรุนแรงอาจแบ่งได้เป็นผลจากความรุนแรงในเชิงกายภาพ (Physical) และผลในเชิงจิตวิทยา (Psychological) ซึ่งนอกจากจะเป็นการทำร้ายร่างกายโดยตรงแล้วผลที่เกิดต่อจิตใจก็มีส่วนของความรุนแรงด้วย เช่น สตรีที่ถูกข่มขืนจนได้รับบาดเจ็บเข้ารักษาในโรงพยาบาล เมื่อรักษาตัวหายแล้ว เธอก็ไม่ต้องการที่จะกลับไปอยู่ในสังคมเดิม เธอมีความต้องการที่จะย้ายไปอยู่ในสังคมชนบทที่ห่างไกล

3.5.3.2 ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เป็นความรุนแรงอีกชนิดหนึ่งซึ่งอาจจะหาผู้กระทำไม่ได้ หรือไม่ว่าจะมีใครเป็นผู้กระทำก็ตาม ความรุนแรงก็เกิดขึ้นอยู่นั่นเอง เหตุเพราะความรุนแรงดังกล่าวเกิดขึ้นกับ โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมซึ่ง กัลดุง เรียกความรุนแรงชนิดนี้ว่า “ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Violence) หมายถึงอะไรก็ตามที่มันทำให้เกิดช่องว่างระหว่างศักยภาพของ

มนุษย์ (Potentiality) กับสิ่งที่มนุษย์เป็นอยู่จริง (Actuality) โดยเฉพาะเมื่อ “อะไรก็ตาม” นั้นมิใช่ตัวบุคคลแต่เป็นระบบหรือโครงสร้างนั่นเอง

Structural violence has the effect of denying people important rights such as economic opportunity, social and political equality, a sense of fulfillment and self – worth, and so on. When people starve to death, or even go hungry, a kind of violence is taking place. Similarly, when human beings suffer from disease that are preventable, when they are denied a decent education, housing, an opportunity to play, to grow to work, to raise a family, to express themselves freely, to organize peacefully, or to participate in their own governance, a kind of violence is occurring, even if bullets or clubs are not used. Society brings violence upon human rights and dignity when it forcibly stunts the optimum development of each human being whether because of race, religion, sex, sexual preference, age, or whether. Structural violence is another way of identifying oppression and oppression is widespread. (David P. Barash, 1991 : 8)

ความรุนแรงเชิงโครงสร้างแตกต่างกับความรุนแรงทางตรงที่ ความรุนแรงทางตรงเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็หายไป แต่ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเกิดขึ้นแล้วจะดำรงอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ยาวนานและต่อเนื่อง เช่น การเกิดโรคจากการขาดสารอาหาร มีผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายเป็นอันมากเป็นต้น การเจ็บป่วยและล้มตายนี้อาจจะดำรงอยู่เป็นวัน เป็นเดือน หรือเป็นปี และทำให้คนในสังคมนั้นๆเกิดความเคยชินถึงการเจ็บป่วยและล้มตาย จนกระทั่งเห็นการเจ็บป่วยล้มตายที่เกิดขึ้นทุกวันนั้นเป็นเรื่องปกติ และไม่เห็นว่าการล้มตายของผู้คนจำนวนมากนั้นเป็นเรื่องผิดปกติ (Galtung, 1980 : 29) เปรียบเทียบกับเหตุการณ์เครื่องบินตกที่มีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคนเราจะเห็นว่าเหตุการณ์เครื่องบินตกเป็นเหตุการณ์ที่น่าตกใจมากกว่า ปัญหาของความรุนแรงเชิงโครงสร้างจึงควรจะเป็นการมองปัญหาที่กว้างและครอบคลุมไปถึงสาขาอื่นๆเช่น การพัฒนา (Development) และสิทธิมนุษยชน (Human rights) มนุษย์คนหนึ่งพึงจะได้รับความเป็นอยู่ที่ดีจากการ

กระจายรายได้และผลผลิตที่สม่าเสมอ รวมทั้งสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การที่คนคนหนึ่งไม่ได้รับสิ่งเหล่านี้เหมือนกับคนอื่นๆ ก็เรียกว่าเป็นความอยุติธรรมในสังคม (Social injustice) ซึ่งเอื้อไปสู่การแก้ปัญหาความรุนแรงเหล่านี้ทางศีลธรรม

ถึงแม้ว่าโครงสร้างของสังคมจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรุนแรงและวิธี ที่จะใช้ในการขจัดปัญหาต่างๆ ให้หมดไปก็คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของสังคมก็ตาม แต่เราก็ต้องคำนึงถึงวิถีทางที่จะนำมาใช้ จากอดีตเราก็มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงผลของการเลือกใช้วิถีทางแก้ปัญหา ด้วยความรุนแรงหรือการใช้สันติวิธี เช่นกรณีการเลิกทาสในสมัยรัชการที่ 5 จะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างละมุนละม่อมปราศจากการเสียเลือดเนื้อ หรือในกรณีของการต่อสู้ของรัฐบาลกับพรรคคอมมิวนิสต์ที่ยาวนานและสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินไปมากมาย การแก้ปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างจึงเป็นทางเลือกเพื่อนำไปสู่สันติ ภาพที่แท้จริงได้

3.6 ทฤษฎีการไม่ใช้ความรุนแรง ของ ยีน ชาร์ป (Gene Sharp)

นักทฤษฎีคนสำคัญของการศึกษาการไม่ใช้ความรุนแรงจากแนวคิดของทฤษฎีแห่งอำนาจซึ่งเรียกว่า “ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง” (Gene Sharp’s Non violent Actions) ในขั้นต้น ชาร์ปได้ศึกษาถึงการที่คนจำนวนมากยินยอมเชื่อฟังคนเพียงคนเดียวหรือกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก

1. เป็นนิสัยที่ถูกปลูกฝังมานานจนเคยชินกับการยอมเชื่อฟังผู้อื่นจนรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลง
2. เกิดจากความกลัวการลงโทษไม่ว่าจะเป็นทางด้านกฎหมายหรือทางการปฏิบัติหรืออาจจะมีการสร้างภาพให้เห็นถึงผลเสียจากการไม่เชื่อฟัง “ถือกันว่าความกลัว

การใช้ทัณฑ์อำนาจและการดำรงอยู่ของเครื่องมือแห่งความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อ
กำเนิดของรัฐและการยินยอมเชื่อฟังทางการเมือง” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2537 : 311)

3. เกิดจากพันธะทางใจคือเป็นขั้นที่เหนือไปจากความเกรงกลัวกฎหมาย แต่
อาจจะเนื่องมาจากการซึมซับเอาวิถีทางความเชื่อทางสังคมของตนเอง บ้างก็เป็นผลของ
การอบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังจากสถาบันการศึกษา เช่นการเห็นว่า กษัตริย์เป็นสมมติเทพ
เป็นต้นเป็นการเห็นว่าผู้ปกครองมีอำนาจนั้นเหนือมนุษย์สามัญทั่วไป หรือจากการเชื่อ
ถือศรัทธาในตัวบุคคลเช่น มหาตมะ คานธี เป็นต้น

4. เป็นการได้รับผลประโยชน์ต่อตนเองซึ่งแท้จริงแล้วอาจจะไม่เห็นด้วยแต่
หากยินยอมกระทำการเพราะได้รับประโยชน์ เช่น ชื่อเสียงเงินทอง เป็นต้น

5. เกิดจากความไม่สนใจใยดีของประชาชนหรือผู้รับคำสั่งทำไปโดยไม่ใส่ใจถึง
ผลที่เกิดขึ้น

6. เกิดจากการขาดความมั่นใจในตนเอง ที่จะตัดสินใจยอมรับเชื่อฟัง ซึ่งอาจจะ
เนื่องมาจากระบบของสังคมที่ทำการลดทอนความมั่นใจของประชาชน เช่น การศึกษา
ในแบบเก่าที่เด็กไม่กล้าซักถาม แสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับอาจารย์ทำให้เด็กขาดความ
มั่นใจในตนเองที่จะแสดงความคิดเห็น

จากนั้นเมื่อทราบถึงสาเหตุของการเชื่อฟัง และยินยอมอยู่ใต้อำนาจ บุคคลหนึ่ง
หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแล้วก็ต้องหันมาศึกษาถึงปัจจัยที่สามารถอธิบายการเชื่อฟังว่าคือ
อะไร

1. การเชื่อฟังโดยการสมัครใจ ซึ่งบุคคลสำคัญในที่นี้คือตัวผู้ได้รับอำนาจจนเกิด
การเชื่อฟังนั้นมีปัจจัยต่างๆข้างตนใดที่เป็นการทำให้เกิดการยอมรับ และเป็นไปโดย

เต็มใจซึ่งจะเห็นได้ชัดจากข้อพันธะทางใจซึ่งมีความศรัทธาเป็นทุนเดิมและข้อผล
ประโยชน์ส่วนบุคคลซึ่งได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ

2. การยินยอมเชื่อฟังเป็นสิ่งที่เพิกถอนได้ เนื่องมาจากปัจจัยหลากหลายข้างต้น
ที่เป็นสาเหตุแห่งการยินยอมเชื่อฟังและอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ได้ “เช่น
ถ้าประชาชนรู้สึกว่าการยินยอมเชื่อฟัง ผู้ปกครองของตนจะทำให้ผลประโยชน์ของตน
ถูกรบกวนหรือลดทอนไปอย่างหนัก ก็อาจเป็นเหตุให้เจตนาของประชาชนที่จะเชื่อฟังผู้
ปกครองลดลงและก็อาจลดทอนการยินยอมนั้นไปพร้อมกับผู้ปกครองโดยสมัครใจไปด้วย หรือ
ในสมัยหนึ่งประชาชนอาจพอใจกับผู้นำทหารที่ยึดอำนาจการปกครองได้ด้วยการรัฐ
ประหาร และจัดการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมอย่างเด็ดขาด ประชาชนก็จะยอมเชื่อฟัง
แต่ถ้าต่อมาผู้เผด็จการนั้นทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงขนาดหนักจนทำให้ประชาชนรู้สึก
ว่าผลประโยชน์ของชาติต้องสูญเสียไปโดยไม่สมควร ประชาชนก็จะเริ่มไม่ยินยอมนั้น
กับผู้ปกครองเช่นว่านั้น อันอาจนำไปสู่การไม่เชื่อฟังเต็มรูปในที่สุดก็เป็นได้ (ชัยวัฒน์
สถาอานันท์, 2537 : 313)

ยีน ชาร์ป ได้แบ่งประเภทความเชื่อหรือหลักการที่ปฏิเสธความรุนแรงออกเป็น
6 ประเภทได้แก่

1. การไม่ต่อต้าน (Nonresistance) ซึ่งผู้ที่เชื่อถือหลักการอันนี้จะปฏิเสธความ
รุนแรงที่เกิดขึ้นทางกายภาพทั้งหมด ทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับรัฐ และระหว่างชาติ
ซึ่งนับว่าเป็นพวกที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยการไม่มายุ่งเกี่ยวกับ
ระเบียบทางสังคมที่ไม่สอดคล้องกับศรัทธาในศาสนาของตน

2. การตกลงประนีประนอมอย่างจริงจัง (Active Reconciliation) เป็นกลุ่มที่
ปฏิเสธความรุนแรงและเชื่อว่าการประนีประนอมจะสามารถแก้ปัญหาได้ โดยจะ
พยายามโน้มน้าวคู่ขัดแย้งให้เปลี่ยนทัศนคติหรือนโยบายโดยให้เหตุผลที่เป็นที่ยอมรับ
ได้ ซึ่งฐานความคิดที่สำคัญของกลุ่มนี้คือ

- 2.1 มีความพยายามที่จะปรับปรุงชีวิตของตนเองก่อนที่จะไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่น
- 2.2 มีความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีคุณค่าและความสำคัญในตนเอง
- 2.3 มีความเชื่อว่าทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าคือสันติภาพและความยุติธรรมได้

3. การต่อต้านทางศีลธรรม (Moral Resistance) ซึ่งมีความเชื่อว่าความชั่วเป็นสิ่งที่จะต้องต่อต้านด้วยวิธีการทางศีลธรรมและสันติ “โดยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบทางศีลธรรมในระดับปัจเจกชน การต่อต้านทางศีลธรรมนี้หมายรวมถึงการที่บุคคลปฏิบัติที่จะมีส่วนร่วมกับความชั่วเช่นการทำสงคราม และการที่ปัจเจกชนจะต้องทำการบางอย่างเพื่อต่อสู้กับความชั่วเช่น การพูด การเขียน หรือการสั่งสอน” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2537 : หน้า 293)

4. การไว้ความรุนแรงเป็นบางเรื่อง (Selective Nonviolence) โดยที่อาจจะปฏิบัติการใช้ความรุนแรงในบางเรื่อง แต่ในบางสถานการณ์อาจใช้ความรุนแรงได้ เช่น ไม่เห็นด้วยที่จะให้ประเทศของตนเข้าร่วมสงคราม แต่เห็นด้วยที่จะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาภายในสังคมของตน

5. สัตยาเคราะห์ (Satyagraha) เป็นการใช้สันติวิธีตามแนวทางของมหาตมะคานธี ซึ่งเชื่อถือในหลักแห่งสัจจะด้วยการมุ่งเข้าถึงสัจธรรมด้วยความรักและการกระทำ

6. การปฏิวัติไว้ความรุนแรง (Nonviolent Revolution) เป็นกลุ่มที่เชื่อว่าต้องแก้ไขปัญหาสังคมด้วยการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในระดับสังคมและปัจเจกชน โดยการให้ปัจเจกชนพัฒนาชีวิตตนเอง ซึ่งก็โดยการให้การศึกษาแก่ประชาชน ต่อมาก็พยายามให้สังคมยอมรับหลักการแห่งสันติ เช่น การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี ความเสมอภาค การร่วมมือกัน ความยุติธรรมและอิสรภาพเป็นค่านิยมหลักของสังคม โดยการสร้างสรรค์ระเบียบทางสังคมให้เสมอภาคมากขึ้น มีการกระจายอำนาจ และประชาชนมีสิทธิ

เสรีภาพมากขึ้น และที่สำคัญคือต้องต่อสู้กับความชั่วทางสังคมด้วยปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2537 : 294 – 295)

นอกจากนี้ยังมีวิธีปฏิบัติของการไร้ความรุนแรงซึ่งมีวิธีการหลักอยู่ 3 วิธีคือ

1. การประท้วงหรือชักจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยอาจจะเป็นการส่งจดหมายคัดค้านหรือสนับสนุน เพื่อแสดงความคิดเห็นความพอใจไม่พอใจ เช่น การลงนามเรียกร้องสันติภาพ เป็นต้น

2. การไม่ให้ความร่วมมือ (Noncooperation) เป็นการเพิกถอนความร่วมมือโดยการปฏิเสธการเข้าร่วม ซึ่งอาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

ก. วิธีการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม วิธีการที่เราจะพบเห็นได้โดยทั่วไป เช่นการคว่ำบาตรทางสังคมโดยการไม่ให้ความร่วมมือกับกิจกรรม ประเพณีและสถาบันสังคม เช่น การนัดหยุดเรียนของนิสิตนักศึกษาของไทยในการต่อสู้กรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้น

ข. การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ คล้ายกับวิธีการแรกคือการปฏิเสธการให้ความร่วมมือแต่เป็นไปในทางเศรษฐกิจ เช่นกรณีการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออิรัก เพื่อบีบบังคับให้อิรักยินยอมให้สหประชาชาติเข้าไปตรวจสอบอาวุธ ทำให้ประชาชนชาวอิรักต้องประสบกับภาวะการขาดอาหาร นอกจากนี้ยังมีกรณีการนัดหยุดงาน ซึ่งถือว่าเป็นการไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอีกทางหนึ่ง

ค. การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง เป็นการปฏิเสธที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่เคยมีและมีเงื่อนไข เช่นกรณีฝ่ายค้านปฏิเสธจะส่งตัวแทนเข้ารับการเลือกตั้งควบคู่กับการชักชวนให้ประชาชนไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเมื่อเห็นว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่บริสุทธิ์ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2537 : 317)

3. การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง (Nonviolent Intervention) เป็นการแทรกแซงเข้าไปในสถานการณ์ซึ่งอาจให้ผลทั้งในแง่บวกและแง่ลบ และผลที่ได้รับจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกว่า 2 วิธีแรก วิธีการแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรงนี้อาจเป็นการมุ่งแทรกแซงทางจิตวิทยา กายภาพ ทางสังคม เศรษฐกิจหรือการเมืองก็ได้ เช่น กรณีการอดอาหารประท้วง เป็นต้น

จากทฤษฎีการไม่ใช้ความรุนแรงข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เริ่มมีแนวโน้มที่จะใช้หลักการไร้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา เช่น การส่งหนังสือประท้วง การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การนัดหยุดงาน เป็นต้น จึงนับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่สังคมโลกจะปราศจากความรุนแรงต่างๆ และภาวะแห่งสันติภาพที่กำลังได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนทุกชาติ ที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสันติภาพ และนำมาใช้ได้จริงกับการดำเนินชีวิต

3.7 สันติภาพในฐานะกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง

จากทฤษฎีสันติภาพที่กล่าวถึงมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาแนวคิดเรื่องสันติภาพจะต้องมีเรื่องของความขัดแย้งเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ หรืออาจกล่าวได้ว่า สันติภาพเป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง ในการพิจารณาเรื่องความขัดแย้งจะเห็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ประการแรก จากทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องสันติทั้งหมด นักทฤษฎีทุกคนมีความเห็นตรงกันว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ปกติ เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา แม้แต่ในระดับปัจเจกบุคคล ความขัดแย้งก็อาจเกิดขึ้นได้ในจิตใจของตนเอง สิ่งสำคัญจึงอยู่ที่การแก้ไขความขัดแย้งว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงหรือไม่ใช้ความรุนแรง

ประการที่สอง คือ สันติภาพจะดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความขัดแย้ง หากความขัดแย้งสามารถประนีประนอมได้ ในกรณีที่ความขัดแย้งประนีประนอมกันไม่ได้ก็จะเกิดเป็นภาวะที่ขาดสันติ

ประการที่สาม คือ บางครั้งความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ประนีประนอมไม่ได้ โดยที่ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นเบาบางลง

ประการที่สี่ ในทัศนะของกัลดุงที่กล่าวถึงความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม เป็นทัศนะที่ทำให้มองปัญหาในสังคมในแง่มุมของสันติภาพและความรุนแรงว่าเป็นสังคมที่คงจะเกิดสันติภาพที่แท้จริงได้ยาก เพราะในแต่ละสังคมก็จะเกิดปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การเอารัดเอาเปรียบ ความอยุติธรรม ซึ่งกัลดุงถือว่าเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

ประการที่ห้า ในการแก้ไขความขัดแย้ง นักทฤษฎีสันติภาพโดยเฉพาะ ยีน ชาร์ป ได้นำเสนอวิธีการไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่สันติภาวะ คือ การไม่ต่อต้าน การตกลงประนีประนอม การต่อต้านทางศีลธรรม การไร้ความรุนแรงเป็นเรื่องสัจยาคณะที่ซึ่งเป็นการใช้สันติวิธีตามแนวทางของมหาตมะ คานธี และการปฏิบัติไร้ความรุนแรง

ในแง่ของวรรณกรรมความขัดแย้งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างวรรณกรรม นับตั้งแต่การสร้างโครงเรื่อง (plot) ตัวละคร (character) ตัวละครที่ดีต้องมีความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอก การสร้างแก่นเรื่อง (theme) ในบทต่อไปผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องความขัดแย้งและการแก้ไขความขัดแย้งเพื่อเป็นแนวในการวิเคราะห์เรื่องสั้นของนักเขียนในกลุ่มกบฏสันติภาพ